

JUNI 2021

BØRN OG UNGES RET TIL AT ÆNDRE JURIDISK KØN

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at aldersgrænsen for ændring af juridisk køn ophæves helt. Det kræver en ændring af CPR-loven.

I udspillet 'Frihed til forskellighed – styrkede rettigheder og muligheder for LGBTI-personer' fra august 2020 foreslår regeringen blandt andet at give børn og unge under 18 år ret til at ændre juridisk køn. Ændringen skal gøre det lettere for børn og unge at leve i overensstemmelse med deres kønsidentitet. Regeringen lægger op til, at der ikke skal være en nedre aldersgrænse for at ændre juridisk køn.¹ For børn og unge under 15 år bør der dog ifølge regeringens udspil være krav om samtykke fra forældremyndighedsindehaverne. Institut for Menneskerettigheder støtter forslaget.

Regeringens udspil skal ses i lyset af, at transkønnede og nonbinære børn og unge under 18 år i dag ikke kan leve i overensstemmelse med deres kønsudtryk og kønsidentitet, når det angår deres juridiske status. Transkønnede børn og unge har siden 2016 haft mulighed for at blive henvist til udredning i forhold til kønsidentitetsforhold og hormonbehandling i sundhedsvæsenet, og de har også ret til at ændre fornavn til et kønsneutralt eller ikke kønskorrekt navn. En mulighed for at ændre juridisk køn vil betyde, at transkønnede børn og unge kan få ændret deres personnummer, så det afspejler deres kønsidentitet og kønsudtryk.

En lovændring vil kunne få stor betydning for deres trivsel og livskvalitet.² Transkønnede børn og unge vil blandt andet kunne undgå ubehag, angst og nervøsitet i deres hverdag, f.eks. i skolen, på biblioteket eller hos tandlægen, når de skal oplyse deres personnummer, som ikke stemmer overens med, hvordan de selv oplever og udtrykker deres køn. Det vil også kunne få flere transkønnede børn og unge til at deltage i idræts- og foreningsliv, hvor de ofte ikke føler sig velkomne i dag, fordi deltagelsen er kønsopdelt på baggrund af personnummer.

RINGERE TRIVSEL BLANDT TRANSKØNNEDE OG NONBINÆRE BØRN OG UNGE

Transkønnede personer og andre kønsminoriteter er en særlig sårbar gruppe borgere, som generelt har dårligere levevilkår og i højere grad er udsat for mistro i det danske samfund end den øvrige befolkning. Tal fra den såkaldte SEXUS-undersøgelse fra 2019 viser blandt andet, at 66 procent af transkvinder og 78 procent af transmænd har haft selvmordstanker. Andelen i den samlede befolkning er 24 procent.³ Undersøgelsen viser også, at 37 procent af transkvinder og 64 procent af transmænd har udført selvskade sammenlignet med 8 procent i den samlede befolkning.⁴

Ligeledes viste en undersøgelse fra 2020 af Als Research om udfordringer og stigma i forhold til at have en LGBTI-identitet, at 48 procent af transkønnede undgår at færdes bestemte steder på grund af deres kønsidentitet. Blandt andet frygter de at blive udsat for chikane eller vold.⁵ I en europæisk undersøgelse om LGBTI+-personer i Danmark fremgår det, at én ud af fem af de adspurgte transkønnede eller interkønnede har oplevet at blive angrebet psykisk eller seksuelt i løbet af de seneste fem år. Det er dobbelt så mange som blandt homoseksuelle og biseksuelle.⁶

Antallet af henvendelser fra børn og unge under 18 år om kønsidentitetsforhold til Sexologisk Klinik ved Rigshospitalet er steget de seneste år fra fire henvendelser i 2014 til 191 i 2020.⁷

Forskning om transkønnede børn og unges kønsidentitetsforhold er forholdsvis ny og dermed begrænset, men erfaringer fra børn og familier og forskning peger på, at en del transkønnede personer gør sig tanker om deres kønsidentitet i en tidlig alder. I Als Researchs undersøgelse fra 2020 gav 71 procent af de voksne transkønnede udtryk for, at de havde gjort sig tanker om deres kønsidentitet, inden de fyldte 15 år, og 27 procent allerede inden de fyldte otte år.⁸

KØNSIDENTITET, KØNSUDTRYK OG JURIDISK KØN

Kønsidentitet er den enkeltes indre og individuelle oplevelse af sit køn, hvilket ikke nødvendigvis stemmer overens med det køn, personen fik tildelt ved fødslen på baggrund af udseendet af de ydre kønsorganer.

Kønsudtryk beskriver den enkeltes måde at udtrykke sit køn på, for eksempel valg af navn, tøj, adfærd eller udseende.

Transkønnet er en fællesbetegnelse for personer med en kønsidentitet eller kønsudtryk, som i større eller mindre grad ikke er i overensstemmelse med det køn, de fik tildelt ved fødslen.

Transkvinde er en person med en kvindelig kønsidentitet, som ved fødslen blev tildelt et mandligt køn, og en **transmand** er en person med mandlig kønsidentitet, som ved fødslen blev tildelt et kvindeligt køn.

Juridisk køn er det køn, som er angivet i CPR-registeret og fremgår af blandt andet kørekort, sygesikringsbevis, eksamensbeviser og fødselsattest. Det juridiske køn kan enten være mand (det sidste ciffer i personnummeret er ulige) eller kvinde (det sidste ciffer er lige). En ændring af juridisk køn indebærer alene en ændring af det sidste ciffer i personnummeret.

DE DANSKE REGLER OM ÆNDRING AF JURIDISK KØN

I 2014 vedtog Folketinget en ændring af CPR-loven, som gjorde det muligt at ændre det juridiske køn for personer, som har en anden kønsidentitet end det køn, de fik tildelt ved fødslen.⁹ En ændring af juridisk køn indebærer, at det sidste ciffer i personnummeret ændres, så det afspejler den pågældendes kønsidentitet og kønsudtryk.

Muligheden for at få ændret personnummer er betinget af, at den pågældende person afgiver en erklæring om, at ønsket om nyt personnummer er begrundet i en oplevelse af at tilhøre et andet køn, og at vedkommende skriftligt bekræfter sin ansøgning efter en refleksionsperiode på seks måneder. Der er desuden den betingelse, at ansøgeren er fyldt 18 år på ansøgningstidspunktet (CPR-lovens § 3, stk. 6). CPR-loven udelukker således på nuværende tidspunkt børn og unge under 18 år fra muligheden for at ændre juridisk køn, og loven giver ikke mulighed for at dispensere fra aldersgrænsen.

Fra 1. september 2014, da loven trådte i kraft, til 31. august 2019 har 948 personer fået nyt personnummer efter at have søgt om at ændre juridisk køn.¹⁰

ERFARINGER MED ADGANG TIL ÆNDRING AF JURIDISK KØN I NORGE

I Norge har børn og unge mellem seks og 18 år kunnet søge om ændring af deres juridiske køn siden 2016. Forældremyndighedsindehaveren skal give samtykke for børn og unge mellem seks og 16 år. Fra 3. kvartal 2016 til 1. kvartal 2019 modtog de norske myndigheder 1.560 ansøgninger om ændring af juridisk køn, hvoraf 1.186 ansøgninger blev imødekommet. 2 procent af ansøgerne var syv-ni år, og 32 procent var 10-19 år.¹¹ Til sammen udgjorde børn og unge under 18 år altså cirka hver tredje ansøgning om at ændre juridisk køn i Norge.

RETTE TIL AT ÆNDRE JURIDISK KØN FOR BØRN OG UNGE

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har behandlet flere sager om retten til kønsidentitet. Det gælder blandt andet sager om borgeres ret til anerkendelse af deres selvoplevede køn.

Menneskerettighedsdomstolen har slået fast, at retten til privatliv i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 omfatter individers personlige og sociale identitet – det vil blandt andet sige deres kønsidentitet, navn og seksuelle orientering. Det indebærer, at Danmark har pligt til at beskytte og sikre borgernes kønsidentitet. Hvor langt denne pligt strækker sig, beror dog på en afvejning af de forskellige interesser i sagen. Derfor kan det ikke siges, at enhver begrænsning af borgernes ret til ændring af juridisk køn er i strid med Menneskerettighedskonventionen. Det vil i stedet bero på en konkret afvejning i hver enkelt sag.

Menneskerettighedsdomstolen har i flere sager fundet, at en stat har krænket konventionens artikel 8. I en sag blev Storbritannien dømt for at have afslået at anerkende en transkvindes køn, efter at hun havde gennemgået en

kønsmodificerende operation.¹² I en anden sag blev Frankrig dømt for at stille krav om, at man skulle gennemgå en kønsmodificerende operation med høj risiko for sterilisation for at få ændret sit navn og sin kønsbetegnelse på fødselsattesten.¹³

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har endnu ikke taget stilling til en sag om ændring af juridisk køn for børn og unge under 18 år. Set fra et menneskeretligt perspektiv er der dog meget, som taler for at anerkende børn og unges ønske om at ændre juridisk køn.

For det første vil en ret til ændring af juridisk køn give børn og unge mulighed for at leve som dem, de er, hvilket er vigtigt for at sikre den enkeltes livskvalitet og undgå mistrivsel, isolation og ensomhed. Muligheden for at ændre juridisk køn vil også understøtte børn og unges ret til identitet og selvbestemmelse, som fremgår af FN's Børnekonventions artikel 8 og 12.

For det andet er der tale om en reversibel ændring, idet børn, der fortryder deres beslutning, kan få ændret deres juridiske køn igen. Det betyder, at de beskyttelseshensyn, der gør sig gældende, når børn og unge tager uigenkaldelige valg om deres krop, kun i ringe grad gør sig gældende i det her tilfælde. Erfaringer fra voksne transkønnede tyder i øvrigt på, at beslutningen om at ændre juridisk køn sjældent fortrydes.¹⁴

For det tredje kan børn og unge allerede i dag få ændret deres navn, så det afspejler deres selvoplevede køn,¹⁵ hvilket i mange henseender er en mere vidtgående ændring i barnets hverdag og privatliv. For det fjerde har børn og unge siden 2016 haft mulighed for at blive henvist til udredning og behandling vedrørende kønsidentitetsforhold i sundhedsvæsenet.

Et ofte anført argument for en aldersgrænse er, at beslutningen om at ændre sit juridiske køn er stor, og at børn og unge skal have en vis modenhed og et vist indblik i konsekvenserne, før de skal have mulighed for at træffe en sådan beslutning.¹⁶ Institut for Menneskerettigheder mener, at vurderingen af, hvorvidt et barn har tilstrækkeligt grundlag for at træffe beslutningen om at ændre juridisk køn, må ske på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barn eller det enkelte unge menneske. En generel aldersgrænse uden mulighed for dispensation risikerer at blive en vilkårlig afgrænsning, idet et barns modenhed og de konkrete omstændigheder i øvrigt kan variere betragteligt uafhængigt af barnets alder.

Endelig vil afskaffelse af aldersgrænsen skabe parallelitet i forhold til, at børn og unge, der ønsker sundhedsfaglig hjælp vedrørende kønsidentitetsforhold, allerede i dag har adgang til udredning og hormonbehandling i sundhedsvæsenet, hvor der heller ikke er fastsat en absolut nedre aldersgrænse.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at aldersgrænsen for ændring af juridisk køn ophæves helt. Det kræver en ændring af CPR-loven.

SLUTNOTER

¹ Tilgængeligt her: https://fvm.dk/fileadmin/user_upload/MFVM/Ligestilling/lgbt_publication_skaermlaesbar.pdf (tilgået 10. juni 2021).

² En undersøgelse fra 2020 baseret på kvalitative interviews med en række transpersoner i europæiske lande finder, at anerkendelse af juridisk køn for interviewpersonerne har betydet både større generel accept af deres identitet i dagligdagen, inden for familien og i det bredere samfund. EU-Kommissionen, Generaldirektoratet for Retlige Anliggender og Forbrugere (GD JUST), *Legal gender recognition in the EU: The journeys of trans people towards full equality*, juni 2020, side 180, tilgængelig her:

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/legal_gender_recognition_in_the_eu_the_journeys_of_trans_people_towards_full_equality_sept_en.pdf (tilgået 10. juni 2021).

³ Morten Frisch m.fl., *Sex i Danmark – nøgletal fra Projekt SEXUS 2017-2018*, Statens Serum Institut & Aalborg Universitet, 2019, side 752, tilgængelig her: <https://www.projektsexus.dk/seneste-nyt/2019/rapporten-sex-i-danmark> (tilgået 10. juni 2021).

⁴ Morten Frisch m.fl., note 3 ovenfor, side 751.

⁵ Bjarke Følner, Laura Marie Kalmark og Kristoffer Aagesen, *Undersøgelse af udfordringer og stigma i forhold til at have en LGBTI-identitet i Danmark*, Als Research, juli 2020, side 57-59, tilgængelig her: <https://www.alsresearch.dk/news/282/61/11-07-20-Ny-undersogelse-om-udfordringer-og-stigma-ift-at-have-LGBTI-identitet-i-Danmark> (tilgået 10. juni 2021).

⁶ Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA), *EU LGBTI survey II: A long way to go for LGBTI equality. Country data – Denmark*, maj 2020, side 2, tilgængelig her:

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data-denmark.pdf (tilgået 10. juni 2021).

⁷ Rigshospitalet, Center for Kønsidentitet, Tal og statistikker, <https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/julianemarie/center-for-koensidentitet/om-centret/Sider/tal-og-statistikker.aspx> (tilgået 10. juni 2021).

⁸ Bjarke Følner m.fl., note 5 ovenfor, side 21.

⁹ Lov nr. 752 af 24. juni 2014 om ændring af lov om Det Centrale Personregister (Tildeling af nyt personnummer til personer, der oplever sig som tilhørende det andet køn).

¹⁰ Social- og indenrigsministerens svar af 25. november 2019 på Folketingets Ligestillingsudvalgs spørgsmål nr. 13 (alm. del, 2019-20).

¹¹ Miljø- og Fødevarerministeriet, Ligestillingsafdelingen, *Gennemgang af lovgivning på LGBTI-området – rapport fra den tværministerielle arbejdsgruppe for LGBTI*, august 2020, side 103-104, tilgængelig her:

https://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/MFVM/Ligestilling/Gennemgang_af_lovgivning_paa_LGBTI-området_august_2020.pdf (tilgået 10. juni 2021).

¹² EMD's dom af 11. juli 2002 i Christine Goodwin mod Storbritannien (28957/95), navnlig præmis 89-93.

¹³ EMD's dom af 6. april 2017 i A.P., Garçon og Nicot mod Frankrig (79885/12 m.fl.), navnlig præmis 126-135. For en gennemgang af EMD's praksis inden for dette område, se Miljø- og Fødevareministeriet, Ligestillingsafdelingen, note 11 ovenfor, side 94-100.

¹⁴ Social- og indenrigsministeren, note 10 ovenfor.

¹⁵ Se navnelovens § 4, stk. 4, 2. pkt., § 7, stk. 3, 2. pkt., og § 13, stk. 3, samt navnebekendtgørelsens § 12. Se nærmere herom Miljø- og Fødevareministeriet, Ligestillingsafdelingen, note 11 ovenfor, side 83 ff.

¹⁶ Se bl.a. flertallets tilkendegivelse i Det Ethiske Råd, 'Udtalelse om ændring af juridisk køn for mindreårige', 8. marts 2021, side 5, tilgængelig her:

<https://www.etiskraad.dk/etiske-temaer/sundhedsvaesenet/publikationer/udtalelse-om-aendring-af-juridisk-koen-for-mindreaarige-2021> (tilgået 10. juni 2021).